نامه به سردبیر

معرفی ابزارهای نگارش گزارش مطالعات کیفی در آموزش علوم پزشکی

فاطمه ابراهیم‌پور*، محبوبه خباز مافی‌نژاد

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/مرداد ۱۴۰۱؛ ۲۲(۲۲): ۱۵۶ تا ۱۵۷
DOI: 10.48305/22.33

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

امروزه شاهد استفاده روز افزون از روش‌های مطالعه کیفی در توسعه دانش آموزش علوم پزشکی هستیم. زیرا بسیاری از پدیده‌ها، مسائل و سؤالات حوزه آموزش نیازمند رویکردهای کیفی برای واکاوی معنادار مشکلات آموزشی و ارائه راه کارها، بررسی درک عمیقِ تجارب ذی‌نفعان مختلف و شناخت و تحلیل ژرف بافت آموزشی است(۱). محققان حوزه مطالعات کیفی معتقدند یک گزارش بهینه از مطالعه کیفی به مخاطبان این امکان را می‌دهد تا پیچیدگی‌های مطالعه را به زبان ساده درک کنند، در بررسی نقادانه مطالعه مشارکت فعالی داشته باشند و از نتایج برای حل مشکل و یا از روند مطالعه برای طراحی پژوهش‌های آتی استفاده نمایند(۲).

علی‌رغم اهمیت گزارش و انتشار پژوهش، نگارش علمی یک گزارش مطالعه کیفی برای بسیاری از دانشجویان و محققان تازه کار در حیطه پژوهش‌های کیفی چالش برانگیز است. کوربین و اشتراوس (Strauss&Corbin) اذعان داشتند همیشه نگارش یک مطالعه کیفی از دشواری‌های زیادی برخوردار است، زیرا ساختار مطالعات کیفی پیچیده بوده و روش‌های جمع‌آوری داده‌ها و نوع داده‌ها متنوع و مبتنی بر تامل و درگیری مداوم ذهن محقق است. در این رابطه مهم است از خود سؤال کنیم پیام اصلی مطالعه چیست و چگونه می‌توان همه یا بخشی از آن را در قالب‌های علمی (گزارش طرح، پایان‌نامه، رساله، مقاله، کنفرانس) به درستی نگارش کرد؟(۳). در پاسخ به این سؤال، برخی از محققان به تدوین استانداردهای مختلفی برای گزارش دهی علمی یک مطالعه کیفی پرداخته‌اند که متداول و جامع‌ترین ابزارها شامل COREQ، ENTREQ و SRQR است. ابزار COREQیا معیارهای تلفیقی برای گزارش مطالعه کیفی، چک لیست ۳۲ آیتمی است که توسط تونگ (Tong) و همکاران تدوین شد. این ابزار بر گرفته از یک مطالعه مروری و تحلیل کیفی بر چک‌لیست‌های موجود برای نگارش مطالعات کیفی است. چک لیست مورد نظر به محققان کمک می‌کند تا با معیارهای گزارش دهی مطالعه کیفی در حیطه تیم پژوهش و انعکاس‌پذیری در دو بخش ویژگی‌های فردی و ارتباط با مشارکت‌کنندگان (۸ معیار)، حیطه طراحی مطالعه در سه بخش چارچوب نظری، محیط و روش گردآوری داده‌ها (۱۵ معیار) و حیطه تحلیل و یافته‌ها در دو بخش تحلیل داده‌ها و گزارش

*نویسنده مسؤول: دکتر فاطمه ابراهیم پور (استادیار)، گروه پرستاری کودکان، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
F.Ebrahimpour93@gmail.com
دکتر محبوبه خباز مافی‌نژاد (استادیار)، گروه آموزش علوم پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (M-Mafinejad@tums.ac.ir)
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۴/۱۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۴/۲۱

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-24]
[DOI: DOI: 10.48305/22.33]

یافته‌ها (۹ معیار) آشنا شوند. ابزار مربوطه برای انواع مطالعات کیفی به ویژه روش‌های مبتنی بر مصاحبه و گروه‌های متمرکز مناسب اعلام شده است(٤).

ابزار ENTREQ تحت عنوان ارتقاء شفافیت در گزارش تحقیقات کیفی سلامت، در سال ۲۰۱۲ توسط تونگ (Tong) و همکاران مبتنی بر یک مطالعه مروری جامع پیشنهاد شد. این ابزار شامل معیارهای استاندارد جهت گزارش روش‌های ترکیب یافته‌ها در مطالعات کیفی چند مرحله‌ای است. ENTREQ دارای ۲۱ معیار در ۵ بعد شامل مقدمه، روش‌شناسی، مرور و انتخاب متون، ارزیابی کیفیت و ترکیب یافته‌ها است که هر معیار به همراه توصیف و با مثال بیان شده است(۵).

ابزارSRQR تحت عنوان استانداردهای گزارش مطالعه کیفی، توسط او براین (O'Brien) و همکاران طی یک مطالعه مرور کیفی بر دستورالعمل‌های مختلف گزارش پژوهش در سال ۲۰۱٤ برای انواع مطالعات کیفی طراحی گردید. ابزار SRQR به توصیف و شرح ۲۱ استاندارد گزارش مطالعه کیفی در ساختار عنوان، خلاصه، بیان مسأله، هدف یا سؤال پژوهش، رویکرد کیفی و پارادایم مطالعه، مشخصات پژوهشگر و انعکاس‌پذیری، زمینه و بافتار، روش‌های نمونه‌گیری، مسائل اخلاقی در مورد مشارکت کنندگان، روش‌های گردآوری داده‌ها، ابزار و تکنولوژی‌های گردآوری داده‌ها، واحدهای مطالعه، پردازش داده‌ها، تحلیل داده‌ها، تکنیک‌های افزایش کیفیت مطالعه، ترکیب و تفسیر، ارتباط با داده‌های تجربی، ادغام با مطالعات قبلی و کاربرد داده‌ها و انتقال آن به سایر حوزه‌ها، محدودیت‌ها، تعارض منافع و تأمین هزینه‌ها می‌پردازد(۲).

به طور کلی، یکی از ضروریات رویکرد تحقیق کیفی شامل تدوین گزارشی جامع، عمیق و صحیح از روند طراحی، اجرا و نتایج مطالعه انجام شده به عنوان گام نهایی در فرایند تحقیق است. هدف از طراحی و تدوین استانداردها و ابزارهای گزارش‌دهی مطالعات کیفی هدایت محققان برای داشتن دیدی جامع و ریزبینانه برای انتقال علمی مطالعه به مخاطبان است(۲). در راستای بهبود کیفیت نگارش علمی گزارشات مطالعات کیفی، ابزارهای معرفی شده در این مقاله به دانشجویان به ویژه در مقطع دکترا و پژوهشگران تازه کار کیفی در حوزه آموزش کمک می‌نماید تا از آن به عنوان راهنمایی برای نگارش اصولی گزارش مطالعات کیفی استفاده نمایند.

منابع

1. Cristancho SM, Goldszmidt M, Lingard L, Watling C. Qualitative research essentials for medical education. Singapore Med J. 2018; 59(12): 622-627.
2 .O'Brien BC, Harris IB, Beckman TJ, Reed DA, Cook DA. Standards for reporting qualitative research: a synthesis of recommendations. Acad Med. 2014; 89(9): 1245-51.
3 .Corbin J, Strauss A. Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory. USA. New York: SAGE; 2008.
4 .Tong A, Sainsbury P, Craig J. Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-Item checklist for interviews and focus groups. Int J Qual Health Care. 2007; 19(6): 349-57.
5. Tong A, Flemming K, Mcinnes E, Oliver S, Craig J. Enhancing transparency in reporting the synthesis of qualitative research: ENTREQ. BMC Md Res Methodol. 2012; 12: 181.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-24]

[DOI: DOI: 10.48305/22.33]